

ماهنامه علمى پژوهشى

مهندسی مکانیک مدرس

طراحی سیستم کنترل پسخور- پیشخور و بهینهسازی عملکرد کوره فرآیندی نفت خام با استفاده از الگوریتم ژنتیک برای مدیریت شرایط غیرعادی

زهره رستمنژاد¹، تهمينه عديلي²، على چائيبخشلنگرودي³"، على جمالي⁴

1- دانشجوی کارشناسی ارشد، مهندسی مکانیک، دانشگاه گیلان، رشت

2- دانشجوی کارشناسی ارشد، مهندسی مکانیک، دانشگاه گیلان، رشت

3- استادیار، مهندسی مکانیک، دانشگاه گیلان، رشت

4- دانشیار، مهندسی مکانیک، دانشگاه گیلان، رشت

*, شت، صندوق يستى 1996-1999.chaibakhsh@guilan.ac.ir ، 13769-41996

Allon Calc Mbl

Feedback-Feedforward Control System Design and Optimizing the Performance of Crude Oil Fired Heater Furnace Using Genetic Algorithm for Abnormal **Conditions Management**

Zohreh Rostamnezhad, Tahmineh Adili, Ali Chaibakhsh^{*}, Ali Jamali

Department of Mechanical Engineering, University of Guilan, Rasht, Guilan, Iran. *P.O.B. 41996-13769 Rasht, Guilan, Iran, chaibakhsh@guilan.ac.ir

ARTICLE INFORMATION

ABSTRACT

Original Research Paper Received 29 December 2015 Accepted 08 March 2016 Available Online 02 May 2016

Keywords: Fired-heater furnace feedback-feedforward control optimization abnormal conditions genetic algorithm

In this study, feedback-feedforward control system design and optimizing the performance of crude oil furnace process was investigated in order to recover from possible abnormal conditions. First, by developing an accurate nonlinear analytical model, the effects of changes in input parameters and operating conditions on the system's outputs were determined. Then, in order to eliminate the effects of disturbances on furnace, a feedback- feedforward control system for combustion management was suggested, where its performances were optimized using genetic algorithm (GA). In addition, to enhance the thermal stability and maintain product quality, output difference temperature control system was considered for load distribution between furnace's streams. Also, in order to recover the furnace from abnormal conditions due to burners' failures, a supervisory system was designed to change the firing rate setpoints. With respect to different failure scenarios, the optimal burners' firing rate was captured by applying genetic algorithms to the system model. A multilayer perceptron neural network was employed as the core of the controller to interpolate between different conditions. The obtained results indicate the superior performances of the designed control systems.

عبوری در فرآیند هیدروکربنی مورد استفاده قرار مے گیرند. حرارت موجود در گازهای داغ حاصل از احتراق با مکانیزمهای جابهجایی و تشعشع به لولههای موجود در گذرهای سیال عبوری انتقال می یابد. این حرارت

1 - مقدمه

کورههای فرآیندی از اساسیترین واحدهای پالایشگاهها و صنایع یتروشیمی به شمار میآیند. این کورهها برای گرمایش مستقیم جریان

. برای ارجاع به این مقاله از عبارت ذیل استفاده نمایید:
7. Rostamnezhad, T. Adili, A. Chaibakhsh, A. Jamali, Feedback-Feedforward Control System Design and Optimizing the Performance of Crude Oil Fired Heater Furnace Using Genetic Algorithm for Abnormal Conditions Management, *Modares Mechanical Engineering*, Vol. 16, No. 5, pp. 10-18, 2016 (in Persian)

انتقال یافته سبب افزایش دمای نفت خام عبوری و خروجی بهدستآمده از این فرآیند وارد برجهای تقطیر برای جداسازی به اجزای مختلف میشوند [2,1]. جهت حفظ كيفيت محصول خروجي از اين فرآيند دماي جريان عبوری باید کنترل شود. تنظیم نرخ سوختن یک ابزار معمول برای رسیدن به دمای مورد نظر است [3].

کیفیت محصول خروجی از این سیستم مهمترین پارامتر در سنجش عملکرد درست کورههای فرآیندی است. محصول خروجی از کوره که بهعنوان خوراک برای ادامه فرآیند پالایش وارد برجهای تقطیر می شود باید دارای مشخصات مورد نیاز برای ادامه فرآیند باشد. به دلیل پیچیدگی ساختار کورههای فرآیندی، دینامیک غیرخطی و برهمکنش پارامترهای سیستم، حفظ عملکرد مطلوب سیستم و کیفیت محصول خروجی به آسانی امکان پذیر نیست [4]. علاوهبر این هنگام عملکرد سیستم اغتشاشات متفاوت بسیاری بر آن تأثیر میگذارند که شامل ناپایداری بار فرآیندی ورودی، تغییرات دمای نفت ورودی، تغییرات فشار محفظه احتراق و درنتيجه آن ناپايدارى فرأيند احتراق و بسيارى از اغتشاشات غيرقابل ییش بینی دیگر می شوند [5]؛ بنابراین طراحی یک سیستم کنترلی که قابلیت حذف اثرات مخرب اغتشاشات وارد شده به سیستم داشته، بتواند عملکرد سیستم را در وضعیت مطلوب حفظ کند، از اهمیت بسیاری برخوردار است. ایجاد خرابی در مشعلها که اصلی ترین بخش کوره فرآیندی بوده، ضررهای جبراننایذیری را به سیستم وارد میکند. بیتوجهی به ناپایداری شعله و از بین رفتن آن که بر اثر مشکلات فرآیندی مختلفی ممکن است رخ دهد، میتواند احتمال خطر انفجار و خرابیهای اساسی در تجهیزات را افزایش دهد. در این صورت کوره باید خاموش و برای خروج سوخت به خارج از آن بیدرنگ پاکسازی شود [6]؛ بنابراین یاسخ درست به خرابی مشعلها و عملکرد معیوب سیستم نیز از اهمیت ویژهای برخوردار خواهد بود. این اقدام نیازمند تجربه و دانش بسیار بالای اوپراتورها درخصوص مشكلات عملكردى كوره است. علاوهبر اين ساختارهای کنترلی معمول، توانایی تشخیص عیب در شرایط غیرعادی و انجام اقدامات لازم در شرایط بحرانی را ندارند [8,7]. یکپارچهسازی سیستمهای خبره در مانیتورینگ و سیستمهای کنترلی نظارتی یک راه حل برتر برای بهبود قابلیتهای سیستمهای کنترلی صنعتی در واکنش به رويدادهاي غيرقابل انتظار است [9,4]. وجود يک سيستم كنترلي خبره كه توانایی حذف اثرات مخرب اغتشاشات وارد شده به سیستم و همچنین انجام اقدامات اصلاحى متناسب با شرايط بحرانى را داشته باشد، سبب بهبود قابلیت عملکرد مطلوب و بازآرایی سیستم شده و افزایش ایمنی، افزایش طول عمر دستگاه و کاهش اثرات مخرب زیست محیطی از دیگر فوايد آن است.

در سال های اخیر انواع زیادی از متدهای سیستمهای خبره شامل سیستمهای مبتنی بر قانون، سیستمهای مبتنے بر دانش، شبکههای عصبے، منطق فازی و غیره، در بسیاری از کاربردهای مختلف مهندسی پیادهسازی شدهاند [10]. طراحي يک سيستم خبره مؤثر عموما نيازمند اطلاعات مناسبی از متغیرهای واحد، دادههای حقیقی از وضعیتهای بحرانی اجزا و دانش اوپراتورهای خبره در وضعیتهای مختلف عملکردی است [11].

در این مقاله یک سیستم کنترلی بهینه در برخورد با اغتشاشات واردشده به سیستم کورههای گرمایش نفت خام ارائه می شود، همچنین یک روش کنترلی برای بازآرایی عملکرد مطلوب در هنگام وقوع شرایط خرابی و مدیریت عملکرد مشعلها بیان میشود. برای رسیدن به این هدف

ابتدا با بهبود مدلسازی ریاضی فرآیند این کورهها رفتار سیستم در حالتهای مختلف ورود اغتشاش و خرابی شبیهسازی میشود، سپس طراحی ساختار کنترلی پیشنهادی و روش انجام بهینهسازی آن بیان شده و در پایان روش ارائهشده برای برخورد با شرایط بحرانی بیان میشود.

2- مدا سازي

کوره درنظر گرفته شده برای بررسی، از نوع کابینتی با محفظه احتراق که شمایلی از آن در شکل 1 نشان داده شده است. این کوره دارای 5 مشعل بهصورت متقارن در کف است. دو بخش جداگانه جابهجایی و بخش تابشی حرارت مورد نیاز خود را از این مشعلها دریافت می کنند. سیال ورودی با دمای 504.15 کلوین هنگام فرآیند گرمشده به دمای حدود 637 کلوین می رسد. مناطق گرمایی مختلفی در کوره وجود دارند که با توجه به تغییرات بار فرآیندی و تغییرات فشار سوخت گازی تغییر کرده و تأثیرات قابل توجهی بر دمای خروجی فرآیند میگذارند. برای کوره مورد بررسی براساس قوانین ترمودینامیک و انتقال حرارت یک مدل ریاضی دقیق توسط چائی بخش و همکاران ارائه شدهاست [12]. جهت دقیقترکردن مدل ارائهشده و امکان اعمال اغتشاشات و خرابی به سیستم با بررسی مقدار حرارت آزادشده از مشعلها و انتقال آن به گازهای داغ حاصل از احتراق در بخش تابشی کوره با توجه به ترکیبات آن میانگین دمای این گازها و همچنین مقدار گرمای انتقال یافته به هرکدام از لولهها در بخشهای مختلف کوره محاسبه شده است. جهت بررسی سهم هر مشعل در میزان انتقال حرارت انجامشده، هر یک از دیوارهها در دو سوی مشعلها به 5 منطقه حرارتی تقسیم شدهاند. با بررسی رفتار دمایی هریک از این مناطق حرارتی، میتوان تأثیر دقیق اغتشاشات و خرابیهای وارد شده به مشعلها در سیستم را بررسی کرد. با توجه به این که هر دیواره شامل دو گذر، هر گذر شامل 24 لوله و هر لوله شامل 5 منطقه است، در مجموع 480 منطقه از نظر حرارتی بررسی شدهاند. موازنه انرژی برای هر یک از مناطق تقسيم بندي شده بهصورت رابطه (1) بيان مي شود [12].

 $\dot{Q}_{\text{radiation-flame}} + \dot{Q}_{\text{radiation-gas}}$ + $\dot{Q}_{\rm convection-gas-}\dot{Q}_{\rm convection-oil}$ $= \rho_{\rm tube} C_{\rm tube} V_{\rm tube} \frac{u \cdot uv}{dt}$ tube (1) رابطه مربوط به محاسبه دمای سطح لوله بهصورت رابطه (2) است. $\sigma (T_{\text{flame}}{}^4 - T_{\text{tube}}{}^4)$ $1-\varepsilon$ tube $\frac{1}{A_{\text{flame}}F_{\text{ij}}}$ + $\frac{1 - \epsilon_{\text{tube}}}{A_{\text{outtube}}\epsilon_{\text{tube}}}$ $\sigma (T_{\rm gas}^4 - T_{\rm tube}^4)$ $A_{\text{out,tube}} \epsilon_{\text{gas}} + A_{\text{out,tube}} + A_{\text{out,tube}} \epsilon_{\text{tube}}$ + $h_{\text{gas}}A_{\text{out,tube}}(T_{\text{flame}}-T_{\text{tube}})$ $T_{\text{tube}} - T_{\text{oil}}$ $R_{\mbox{fouling}} + \frac{1}{2\pi (r_{\mbox{inner}} - \delta) L_{\mbox{tube}} h_{\mbox{oil}}}$ = $\rho_{\text{tube}} C_{\text{tube}} V_{\text{tube}} \frac{dT_{\text{tube}}}{dt}$ (2)

در آن r inner شعاع داخلی لولهها و δ ضخامت گرفتگی است. در این رابطه حرارت از شعلهها به وسیله مکانیزم تشعشع و از گازهای داغ حاصل از احتراق به وسیله مکانیزم جابهجایی و تشعشع به لولهها انتقال می یابد. پارامتر F_{ij} باید با در نظر گرفتن ابعاد شعله در هر مشعل و با توجه به فاصله منطقه مورد بررسي از هر شعله بهصورت جداگانه محاسبه شود. اين محاسبات با استفاده از رابطه تعریف شده در مرجع [13] و حل عددی در محيط متلب انجام شده است. دماي نفت خام داخل لولهها به وسيله انتقال

حرارت از لوله به سیال درون آن افزایش می یابد. رابطه حرارتی برای افزايش دماي نفت خام بهصورت رابطه (3) ارائه شدهاست.

 (3)

$$
\frac{T_{\text{tube}} - T_{\text{oil}}}{R_{\text{fouling}} + \frac{1}{2\pi G_{\text{inner}} - \delta L_{\text{tube}} h_{\text{oil}}}}
$$

+ $m_{\text{oil}} C_{\text{oil}} (T_{\text{in}} - T_{\text{out}}) = \rho_{\text{oil}} C_{\text{oil}} V_{\text{oil}} \frac{dT_{\text{oil}}}{dt}$

با توجه به رابطه (3) حرارت جذبشده توسط لولهها سبب افزايش دمای نفت خام می شود. یک لایه بسیار نازک از واکس عموما سطح داخلی لولهها را می پوشاند. با توجه به تشکیل کک و گرفتگی در داخل لولهها مقاومت گرفتگی ممکن است بهصورت قابل توجهی افزایش یابد. تأثیرات مقاومت گرفتگی بر انتقال حرارت برای طول مشخص L از لوله می تواند بهصورت رابطه (4) درنظر گرفتهشود.

$$
R_{\text{fouling}} = \frac{1}{2\pi k_{\text{coke}} L_{\text{tube}}} \ln \left(\frac{r_{\text{inner}}}{r_{\text{inner}} - \delta} \right) \tag{4}
$$

در اینجا K_{coke} رسانایی گرمایی تەنشست واکس است. محاسبات كامل روابط حاكم بر انتقال حرارت كوره همراه با جزئيات كامل توسط چائی بخش و همکاران ارائه شدهاست [14,12].

محاسبه دمای گازهای داغ حاصل از احتراق برای بررسی تأثیرات ایجادشده در اثر تغییر نرخ سوخت ورودی بر مقدار حرارت انتقال یافته به لولهها لازم است. با استفاده از رابطه موازنه انرژی بین حرارت آزاد شده از احتراق سوخت و حرارت انتقال يافته به گازهاي حاصل از احتراق، ميانگين دمای آنها محاسبه میشود. این موازنه انرژی در رابطه (5) ارائه شدهاست. این دمای میانگین بهصورت مؤثری نشاندهنده تغییرات نرخ سوخت .
ورودی بر دمای میانگین حاکم بر محفظه احتراق است. مسلم

$$
T_g = \frac{Q_{\text{gen}} + m_{\text{fuel}}L_{\text{pf}}I_f + m_{\text{air}}L_{\text{pa}}I_a - Q_{\text{loss}}}{m_g C_{\text{pg}}}
$$
(5)

مقدارحرارت آزادشده از احتراق سوخت ورودی، $\dot{\mathit{Q}}_{\text{loss}}$ مقدار $\dot{\mathit{Q}}_{\text{seen}}$ $T_{\rm f}$ حرارت ازدسترفته از دیوارهها و شیارهای موجود در محفظه احتراق،

Fig. 1 Schematic of a process heater [12] شكل 1 شماتيك كوره فرآيندي [12]

دمای شعله، $C_{\text{D}a}$ و $C_{\text{D}a}$ بهترتیب ظرفیت گرمای ویژه سوخت، گازهای احتراق و هوای ورودی است و همچنین $\dot{m}_{\rm q}$ دبی گازهای احتراق موجود در محفظه احتراق که با توجه به رابطه (6) درنظر گرفته شده

$\dot{m}_{\rm g} = \dot{m}_{\rm fuel} + \dot{m}_{\rm air}$

مناطق حرارتی درنظر گرفته شده در کوره با استفاده از روابط بهدستآمده در این بخش به طور دقیق بررسی میشوند؛ بنابراین مدل بهدستآمده قابلیت بررسی میزان انتقال حرارت و پاسخ سیستم در هر نوع شرایط اغتشاشی وارد شده به کوره و خرابی مشعلها را داراست.

3- طراحی ساختار و سیستم کنترلر

 (6)

جهت حفظ کیفیت مطلوب محصول خروجی از کوره فرآیندی، دمای نفت خام خروجی از این فرآیند باید کنترل شود. انتخاب درست متغیرهای تنظیم کننده به دلیل برهم کنش شدید پارامترهای مختلف سیستم بسیار مهم است. به دلیل مشخصههای پیچیده و ذات غیرخطی سیستم، چند متغیره بودن و ساختار توزیعی آن کنترل دمای سیال خروجی از فرآیند به آسانی امکان بذر نیست [4].

کورههای فرآیندی در شرایطی کار میکنند که تحت تأثیر اغتشاشاتی مانند تغییرات بار نفت ورودی به کوره، تغییرات فشار در مشعلها، تغییرات دمای نفت ورودی به سیستم و اغتشاشات متعدد دیگری قرار دارند. گاهی خرابی در مشعلها از جمله شرایط نامطلوبی است که احتمال وقوع آنها در زمان عملكرد كوره وجود دارد [15]. با توجه به اين كه كه اغتشاش، ورودی نامطلوب اعمالشده به فرآیند و معمولا دارای فرکانس پایین است، در کنترل فرآیندهای فرکانس پایین حذف اغتشاش بهعنوان یکی از اصلى ترين معيارها در طراحى كنترل كنندهها مطرح شده است [16]. در این قسمت برای کنترل اثرات نامطلوب ناشی از اغتشاشهای موجود در سیستم از ترکیب ساختار کنترلی پسخور و پیشخور استفاده شده است. با توجه به ثابت زمانی به نسبت بزرگ سیستم و کندی ذاتی سیستم که ناشی از دینامیک آن است، با استفاده از ساختار کنترلی پیشخور - پسخور می توان عملکرد کوره فرآیندی را در مواجه با اغتشاشات اصلی وارده به سیستم از قبیل تغییرات بار نفت ورودی به سیستم و همچنین اغتشاشات موجود در کوره که منجربه تغییر دمای محصول خروجی میشود، کنترل کرد. در برخورد با برخی از اغتشاشات که سریعتر از سیگنال کنترلی در خروجی وارد میشوند، از کنترل کننده پسخور استفاده میشود. به منظور حذف به موقع اثر اغتشاش از كنترلر پیشخور استفاده شده، زیرا این نوع کنترلر با توجه به تغییرات اعمال شده توسط اغتشاش در سیستم عمل مے کند

در طراحی کنترلر پسخور از یک کنترلر PID با ضرایب بهینهشده توسط الگوريتم ژنتيک استفاده شده است. طراحي کنترلر پيشخور براساس دادههای استخراج شده از مدل بهبودیافته و تشکیل یک جدول جستوجو انجام شده است. این کنترلر قادر به کاهش اثرات نامطلوب اغتشاشات بزرگ در بار ورودی فرآیند است.

1-3- طراحي كنترلر پيشخور

در سیستمهای صنعتی مانند کوره فرآیندی به دلیل وجود ثابت زمانی و تأخیر زیاد در حین فرآیند، طراحی یک کنترلر پیشخور برای دست.یابی به پاسخ مطلوب و جبران اثرات نامطلوب اغتشاشات دارای اهمیت است. این

دمای خروجی اعمالشده بهصورت سیسنوسی با دامنه 0.5 درجه و فركانس 0.01، در سيستم عمل مى كند، جمع شده، وارد مدل سيستم میشود. خطای سیستم بهصورت اختلاف مقدار مطلوب و واقعی دمای میانگین خروجی نفت خام تعریف شده است. این ساختار کنترلی و نحوه عملکرد آن در شکل 3 نشان داده شده است.

خروجی کنترلر پسخور که در شکل 3 با u_{fb} نشان داده شده بهصورت رابطه (7) است.

زهره رستمنژاد و همکاران

$$
u_{fb}(\mathbf{t}) = K_p(\mathbf{e}(\mathbf{t}) + \frac{1}{T_i} \int_0^t e(\mathbf{r}) d\tau)
$$
\n(7)

وقدار خطای سیستم، K_p و $\frac{\mu}{T_i}$ بهترتیب بهره تناسبی و $e(\tau)$ انتگرالگیر و یا به عبارتی ضرایب کنترلر پسخور است. تعیین این ضرایب در عملکرد کنترلر بسیار ضروری و بنابراین استفاده از روشهای بهینهسازی در تعیین این ضرایب برای طراحی کنترلر با بهترین عملکرد سودمند است.

الگوریتم ژنتیک از روشهای بهینهسازی و براساس انتخاب تصادفی و الهام گرفته از فرآیند تولید جمعیت در طبیعت است [22,21]. اساسا الگوريتم ژنتيک از سه قسمت اصلي توليد جمعيت اوليه، پيوند و جهش تشکیل شده است. حاصل این سه فرآیند در نهایت منجربه تولید جمعیت فرزنداني با برتري بيشتر نسبت به والدين ميشود [23].

تابع هدف بهينهسازي براساس الكوريتم ژنتيك بهصورت ,ابطه (8) د, نظر گرفته شده است.

$$
\min J = \int_0^{\infty} w_3 |e(t)| dt + w_2 T_s + w_1 M_p
$$

 (8)

مقدار خطا، $T_{\scriptscriptstyle S}$ زمان نشست پاسخ سیستم و $M_{\scriptscriptstyle \text{p}}$ مقدار فراجهش $e(t)$ پاسخ و همچنین w_1 ، w_2 و w_3 ضرایب وزنی مربوط به هر پارامتر است. با انجام فرآيند بهينهسازى توسط الكوريتم ژنتيك، ضرايب بهره كنترلر پسخور به گونهای تعیین میشوند که تابع هدف درنظر گرفتهشده به كمينه مقدار ممكن برسد. نتايج بهدستآمده از انجام اين فرآيند در جدول 1، همچنین پارامترهای بهینهسازی بهکار برده شده در روش الگوریتم ژنتیک به کار رفته در جدول 2 نشان داده شدهاند.

شکل 4 پاسخ سیستم را در سه حالت مختلف بدون کنترلر، با ساختار کنترلی پیشنهادی با طراحی کنترلر کلاسیک و با ساختار پیشنهادی و کنترلر بهینه نشان میدهد. همان طور که در شکل 4 دیده میشود، ساختار کنترلی پیشنهادی سبب بهبود چشم گیری در کاهش خطا و پاسخ سیستم

Fig. 3 Block diagram of designed controller structure شكل 3 بلوک دیاگرام ساختار كنترلر طراحی شده

کنترلر براساس دادههای استخراج شده از تأثیر تغییر بار نفت ورودی به کوره، از اصلی و مهمترین پارامترهای عملکردی کوره، طراحی شده است. کنترلر پیشخور با استفاده از یک جدول جستوجو ساختهشده براساس خروجی سیستم یعنی دمای محصول، بارهای ورودی متغیر اعمالشده به مدل بهبودیافته و سوختهای مورد نیاز، عمل می کند. به منظور جلوگیری از افزایش بیش از حد دمای پوسته لوله، تغییرات دمای پوسته نیز در نظر گرفته شده است. با توجه به کندی سیستم مورد بررسی و ثابت زمانی بزرگ آن، کنترلر پیشخور بهصورت استاتیکی طراحی شده است. این کنترلر به محض ایجاد اغتشاشات در ورودی، سیگنال نهایی در جهت حذف اغتشاش را به سیستم اعمال کرده، در نتیجه اثرات مخرب آن پیش از ایجاد تغییر در خروجی رفع میشود [17]. در شکل 2 سطحی از اطلاعات موجود در جدول جستوجو مشاهده می شود که با تغییر بار ورودی به سیستم مقدار بهینه و مناسب سوخت برای رسیدن به دمای طراحی مورد نظر را بهدست می دهد.

2-3- طراحي كنترلر يسخور

از کنترلر PI و PID بهصورت گسترده در صنعت پتروشیمی و برای کنترل كورەهاي فرآيندي در نمونەهاي واقعي استفاده ميشود [17]. از مهمترين مزایای استفاده از این نوع کنترلرها در صنعت داشتن ساختار ساده، پیادهسازی آسان، هزینه پایین نگهداری و همچنین عملکرد بسیار مناسب در کابردهای مختلف و وسیع است [18]. تعیین درست و بهینه ضرایب کنترلی در این نوع کنترلرها از اهمیت ویژهای برخوردار است. به همین دلیل تحقیقات بسیاری در این راستا انجام شده که ابتدایی ترین آن انتخاب ضرایب با استفاده از جدول پیشنهادی توسط زیگلر- نیکولز و سپس روشهای کنترل مدرن در جهت انتخاب درست و بهینه با داشتن بالاترین تأثیر عملکردی است. از مهمترین روشهای تأثیرگذار برای کاهش پیچیدگی در تنظیم پارامترهای کنترلر روش جستجوی تصادفی بر مبنای الگوريتم ژنتيک است [19].

با توجه به ساختار کورههای فرآیندی برای حفظ دمای خروجی نفت .
خام در محدوده مطلوب که نقش مهمی در حفظ عملکرد مطلوب فرآیند دارد، در طراحی این کنترلر نرخ جریان سوخت ورودی به مشعلها بهعنوان متغیر تنظیم کننده در نظر گرفته شده است [20]. در این سیستم ابتدا کنترلر پیشخور با توجه به تغییرات اغتشاشی بار ورودی به سیستم که بهصورت پله با دامنه 3%± از مقدار بار نامی اعمال شده، سیگنال کنترلری مربوطه را وارد سیستم میکند. آنگاه این سیگنال با سیگنال کنترلر یسخور که با تنظیم نرخ سوختن برای کاهش خطا ناشی از اغتشاشات

	ble 1 Controller design with and without optimization process					
	n.	M	فراجهش	زمان نشست	زمان خيز	
بهينهشده	2.352	0.0455	0.2635	7.8402	4.9795	
بدون بهينهسازي	0.0982		2.5265	28.9566	3.8582	

جدول 1 نتايج بهدستآمده توسط طراحي كنترلر با انجام فرآيند بهينهسازي و بدون انجام آن

جدول 2 پارامترهای بهینه سازی برای متد الگوریتم ژنتیک

کوره شده، بهعلاوه اصلاح ضرایب با استفاده از الگوریتم ژنتیک سبب عملکرد بهینه کنترلر، کاهش فراجهش و زمان نشست و همچنین افزایش عملكرد مطلوب سيستم شده است. با توجه به اين كه تغييرات اغتشاشي یا,امترهای سیستم سبب ایجاد انحراف دمای خروجی سیستم شده، این شکل قابلیت حفظ خروجی مطلوب و به عبارتی مقاومت ساختار کنترلی ییشنهادی را درصورت ایجاد تغییرات اغتشاشی پارامترهای سیستم در مقایسه با حالتهای دیگر نشان میدهد.

شکل 5 نشاندهنده فرآیند الگوریتم ژنتیک و روند کاهش هزینه تابع هدف است.

Fig. 4 System response a) without controller b) with classic controller c) with optimized controller

شکل 4 پاسخ سیستم در سه حالت الف) بدون کنترلر ب) به همراه کنترلر کلاسیک ج) به همراه کنترلر بهینه

process **شکل 5** ،وند کاهش هزینه تایع هدف در هنگام فرآیند پهینهسازی

3-3- طراحي كنترلر اختلاف دما

همان طور که در قسمت مدلسازی بیان شد، کوره مورد بررسی در این مقاله دارای 4 گذر عبوری نفت خام است که بهصورت متقارن در دو طرف دیواره محفظه احتراق قرار گرفتهاند. دمای محصول خروجی فرآیند، میانگین دمای دو گذر بالا و پایین در هر طرف دیواره است. با توجه به اهمیت گرمایش نفت خام در هر گذر به دلیل جداسازی کامل ترکیبات آن، اختلاف دمای خروجی از هرکدام باید در محدوده قابل قبولی قرار گیرد. تغییر نرخ جریان سوخت ورودی به مشعلها سبب تغییر ارتفاع شعله شده و با توجه به تأثیر ضریب دید شعلهها نسبت به هرکدام از مناطق دمایی تقسیم شده، ممکن است شرایطی به وجود آید که سبب ایجاد ناپایداری دمایی و اختلاف دمای قابل توجه در خروجی گذرها شود. علاوهبر میانگین دمای نفت خام خروجی از کوره، اختلاف دمای موجود بین خروجی دو گذر در هر سوی دیواره نیز کنترل شده است. این عمل سبب افزایش تعادل دمایی در کوره میشود، همچنین از گرمشدن بیش از حد لولهها جلوگیری کرده و سبب افزایش طول عمر آنها میشود. ساختار کنترلی پیشنهادی برای حفظ کمینه اختلاف دمای ممکن بین خروجی گذرهای عبوری در شکل 6 نشان داده شده است. روش کنترلی ارائهشده در این بخش براساس حفظ دمای محصول هرگذر در مقدار مطلوب و یکسان عمل می کند. با توجه به مقدار دبی کلی نفت ورودی از واحدهای پیشین به سیستم، کنترلر مورد نظر بار ورودی به گذرها را با توجه به دما و موقعیت آنها به گونهای تقسیم کرده تا دما و کیفیت محصول خروجی از هر گذر در حد مطلوب حفظ و اختلاف دمای آنها کمینه شود [24].

زهره رستمنژاد و همکاران

Tal

شکل 7 پاسخ سیستم را با استفاده از ساختار کنترلر پیشنهادی نشان مے دھد. در مقایسه یا شکل 8 که پاسخ سیستم در شرایط عملکردی بدون این کنترلر است، پایداری و توزیع دمایی یکنواخت در خروجی گذرها قابل مشاهده است. با توجه به دمای میانگین یکسان برای هر دو پاسخ، وجود کنترلر تقسیم بار علاوہبر حفظ پایداری دمایے سیستم سبب تولید محصول مرغوب، افزایش بازدهی و افزایش طول عمر سیستم خواهد شد.

Fig 6 Temperature difference controller structure ω شكل 6 ساختار كنترلر اختلاف دما

Fig 7 System response with temperature difference controller شكل 7 پاسخ سيستم همراه با كنترلر اختلاف دما

Fig 8 System response without temperature difference controller شكل 8 ياسخ سيستم بدون كنترلر اختلاف دما

4-بررسي يايداري

جهت بررسی پایداری سیستم یکی از سادهترین معیارهای تحلیل بایداری،استفاده از نمودار بودی از مدل سیستم است. با استفاده از آنالیز خطی مدل در محیط سیمولینک، نمودار بودی مدل اصلی سیستم رسم شده، در شکل 9 آورده شده است. بهره حلقه باز K در سیستمها ابزاری معمول برای حفظ پایداری سیستم است. با استخراج اطلاعات بهدستآمده از رسم نمودارهای نشان داده شده، این نتیجه حاصل شده که سیستم در برخي از نقاط ناپايدار بوده، حد بهره و حد فاز آن به ترتيب 10.7- دسي بل و 26.8- درجه است؛ بنابراین کنترلر طراحی شده وظیفه حفظ پایداری سیستم را نیز برعهده دارد. با بهدستآوردن حد نهایی بهره سیستم بهصورت رابطه (9)، و با توجه به بهره کنترلرهای طراحی شده، پایداری سيستم تضمين شده است.

20 log
$$
(K_{\text{p}_{\text{max}}}) = -10.7 \, db \rightarrow K_{\text{p}_{\text{max}}} = 3.43
$$
 (9)

5-کنترل شرایط غیرعادی در مشعلها

وقوع خرابی و شرایط غیرعادی عملکردی در مشعلها عواقبی را به دنبال خواهد داشت که هزینههای جبرانناپذیری را به واحد پالایشگاهی تحمیل مے کنند.

شکل 9 نمودار بود سیستم مورد بررسی

شكل 10 نمودار ركرسيون آموزش مشعل 1

در این بخش برای جلوگیری از این عواقب و حفظ عملکرد مطلوب سیستم تا حد امکان یک روش کنترلی جایگزین در برخورد با شرایط غیرعادی ارائه مے شود.

در کوره مورد بررسی، هر مشعل دارای شیر کنترلی جداگانهای است که بهصورت معمول قادر به افزایش نرخ سوختن تا 30 درصد بیشتر از حالت نرمال عملکردی خود است. در هنگام ایجاد خرابی کامل یا کاهش ظرفیت سوختن در یک مشعل، نرخ سوختن در مشعلهای دیگر برای جبران حرارت ازدست,فته در اثر این خرابی باید افزایش یابد. هر تغییر در نرخ سوختن میتواند منجربه ایجاد نقص در کیفیت محصول پالایشی شود، زيرا به دليل افزايش نادرست نرخ سوختن اين تغييرات سبب ايجاد توزيع دمای غیریکنواخت در کوره و یا ایجاد نقاط داغ بر سطح لوله میشوند. تشخیص اقدامات اصلاحی مناسب در شرایط غیرعادی به دلیل مشخصههای غیرخطی کوره، تصمیمی بسیار مشکل برای اوپراتورهاست. برای برخورد با این مشکل در این قسمت سناریوهای مختلف خرابی .
مشعلها به مدل توسعهیافته در شرایط نامی عملکردی اعمال می شود. آنگاه یک روش بهینهسازی براساس الگوریتم ژنتیک (GA) به هر یک از سناریوهای خرابی اعمال شده و مناسبترین نرخ سوختن لازم هر مشعل برای بازآرایی از شرایط غیرعادی بهدست میآید.

دمای میانگین خروجی از دو گذر در هر دو طرف کوره مهمترین متغیر سیستم است و باید در حدود دمای 637 کلوین باقی بماند؛ بنابراین با تعریف خطای سیستم بهصورت اختلاف دمای میانگین دو گذر و دمای مطلوب 637 كلوين، مقدار بهينه نرخ جريان سوخت براي هر مشعل با تعريف تابع هدف بهصورت رابطه (10) به دست مي آيد.

$$
\min J = \int_{t=t_0}^{t=t_f} L(\boldsymbol{T}_{\text{oil}}(t), T_{\text{tube}}(t), \dot{m}_{\text{fuel}}, \dot{m}_{\text{oil}}) \tag{10}
$$

و $T_{\rm tube}$ بهترتیب بیانگر متغیرهای حالت دمای نفت و پوسته $T_{\rm{oil}}$

لوله است. این تابع هدف برای هر بخش تقسیم شده مورد استفاده قرار می گیرد و فرآیند بهینهسازی برای هر یک از حالتهای غیرعادی اعمال شده به سیستم انجام می شود.

در شرایط ایجاد خرابی در یک مشعل حرارت ازدسترفته باید از طریق افزایش نرخ سوختن سایر مشعلها جبران شود. بیش از حد سوختن مشعل بیشترین تأثیر را بر افزایش دمای پوسته لوله میگذارد که باید براساس تأثيرات بحراني آن بر ايمنى كوره محدود شود. بيشترين دمايي كه سطح لوله براى تحمل آن طراحى شده برابر 900 كلوين است، با اين حال افزایش دمای سطح لوله خطر ایجاد تشکیل کک و گرفتگی داخلی لوله را افزایش میدهد. بیشترین دمای درنظر گرفتهشده در این مقاله 800 كلوين است. قيد بهينهسازي اعمالشده توسط دماي پوسته بهصورت رابطه (11) است.

$T_{\text{tube}}(i,j) - 800 \le 0$ $i = 1,2,...,24$ $j = 1,...,4$ (11)

با تبدیل قید درنظرگرفته شده به تابع پنالتی بهصورت رابطه (12) و اعمال آن به تابع هدف، مساله بهینهسازی مقید به مساله بهینهسازی نامقيد با تابع جريمه تبديل ميشود.

$$
P_{S_k} = \frac{1}{2} \left[\left(\frac{T_{\text{max}S_k}}{800} - 1 \right) + \left| \frac{T_{\text{max}S_k}}{800} - 1 \right| \right] \quad k = 1, \dots, A \quad (12)
$$

بیشترین دمای سطح لوله در هر گذر است. هر گذر شامل $T_{\text{max}S_k}$ 24 لوله، هر يک شامل 5 منطقه و بهصورت رابطه (13) تعريف ميشود. $T_{\max S_k} = \max(T_{\text{tube}}(i,j))$, $i = 1,...,24$,

$$
j = 1, ..., 5 \t, k = 1, ..., A \t(13)
$$

نرخ سوختن مناسب برای هر مشعل با حل مساله بهینهسازی غيرخطي بهصورت رابطه (10) و با اضافهكردن تابع پنالتي بهصورت رابطه (12) به آن با استفاده از الگوریتم ژنتیک بهدست میآید.

فرآيند آموزش مدل توسعهيافته با استفاده از متدهاى الگوريتم ژنتیک و برنامهنویسی در متلب پیادهسازی شده است. پارامترهای بهینهسازی متد الگوریتم ژنتیک بهکار رفته در این بخش در جدول 3 نشان داده شده است.

جهت اعمال شرایط خرابی مختلف برای هر مشعل ابتدا حالتی از آن بررسی میشود که یک مشعل بهطور کامل از سرویس خارج شود. در این صورت فرآیند بهینهسازی، نرخ سوخت مطلوب برای 4 مشعل باقیمانده را فراهم میآورد. در بسیاری از مواقع با خرابی یک مشعل تمام ظرفیت حرارتی آن از دست نمی رود و مقداری از آن ظرفیت حرارتی قابل حفظ شدن است، یا هنگام کجشدن شعله و برخورد آن با لولهها در اثر مشکلات احتراق بايد با كاهش ارتفاع شعله وضعيت پايدار آن حفظ شود. در اين وضعيت براي بازآرايي سيستم لازم است نرخ سوختن مشعل خراب كمشده

جدول 3 يارامترهاي بهينهسازي الگوريتم ژنتيک

Table 2 GA Parameters for optimization	
مقدار متغير	یار امتر
100-70	اندازه جمعیت
0.7	نرخ ييوند
0.1	نرخ جهش
تصادفي يكنواخت	انتخاب

و نرخ سوختن سایر مشعلها افزایش یابد. با اعمال شرایط ممکن خرابی مشعلها به مدل و انجام فرآیند بهینهسازی نرخ سوختن مناسب سایر مشعلها بهدست می آید. نتایج بهدست آمده از انجام بهینهسازی درخصوص خرابی های مختلف هر مشعل در جدول 4 نشان دادهشدهاست [25]. این مقادیر دبی سوخت لازم برای مشعلهای سالم را در صورت از دست دادن مقادیر مختلف ظرفیت حرارتی در مشعل خراب نشان میدهد.

با داشتن مقادیر بهینه لازم برای هریک از شرایط غیرعادی درنظر گرفته شده است. با پیادهسازی یک کنترلر هوشمند اقدامات اصلاحی لازم برای بازآرایی سیستم از شرایط غیرعادی به عملکرد نرمال فراهم میشود. با انجام این روش یک کوره فرآیندی بهصورت هوشمند قابلیت بازآرایی خود در بسیاری از حالتهای وقوع مشکل را خواهد داشت. برای این منظور با استفاده از شبکه عصبی پرسیترون چندلایه MLP مدلی از نتایج بهدستآمده ساختهشده که قابلیت اقدام در شرایط بحرانی را داراست.

با انجام فرآیند آموزش بر دادههای بهدستآمده، رفتار اصلاحی در هنگام بروز شرایط بحرانی مدل سازی شده و این مدل بهعنوان یک کنترلر خبره در برخورد با شرایط مختلف خرابی دستورات مورد نیاز برای جبران را به سیستم میدهد. برای دادههای مربوط به عملکرد هر مشعل یک شبکه عصبی مستقل با توجه به نحوه کارکرد کلیه مشعلها آموزش داده شده است. هر شبکه عصبی دارای پنج ورودی، شامل وضعیت غیرعادی همه مشعلها و یک خروجی، شامل دستور بازآرایی کننده برای همان مشعل، است. شکل 10 نمودار رگرسیون مربوط به آموزش شبکه عصبی مشعل 1 را نشان میدهد. جدول 5 نتایج مربوط به رگرسیون هر شبکه عصبی آموزش داده شده مربوط به هر مشعل را با درنظر گرفتن دادههای تست و اعتبارسنجی نشان می دهد.

6- نتيجه گيري

در این مقاله با توسعه مدلسازی ریاضی از یک کوره پیش گرمکن نفت خام، به بررسی حالتهای مختلف عملکردی در حین فرآیند پیش گرمایش یرداخته شده است. سیس برای حذف اغتشاشات گوناگون وارد شده به سیستم طراحی ساختار کنترلی مناسب انجام شده که بهبود قابل توجهی در عملکرد سیستم نشان داده است. با توجه به احتمال وقوع خرابیهای مختلف در عملکرد مشعلهای این کوره که قسمت اصلی سیستم را تشکیل میدهند، روشی برای بازآرایی سیستم درصورت وقوع شرایط غیرعادی متعدد هنگام عملکرد آن پیشنهاد شده است. نتایج این روش که براساس روشهای بهینهسازی بهدستآمده، میتواند بهصورت هوشمند .
توسط طراحی شبکه عصبی و یا بهصورت دستورالعمل به اوپراتور سیستم مربوطه پیادهسازی شود. با پیادهسازی روشهای کنترلی ارائه شده، ایمنی و طول عمر دستگاه بهصورت چشمگیری افزایش خواهد یافت.

Fig 4 optimization results for burners' abnormal condition

¶ »ÅÉY]Ã|ÊuYÊ^İ^Ä]Â]»lËZf¿ **5µÁ|m**

ج**دول 4** نتايج بهينهسازي براي شرايط غيرعادي مشعلها

2-فهرست علائم

tube لوله

مقاومت گرفتگی $R_{\rm{fouling}}$

ww.SiD.ir، دوره 16، شماره 5 Millow، شماره 5 Mi

طراحی سیستم کنترل پسخور - پیشخور و بپینهسازی عملکرد کوره فرآیندی نفت خام با استفاده از الگوریتم ژنتیک برای مدیریت شرایط غیرعادی

- Defense Technical Information Center Document, pp. 1961. [14] A. Chaibakhsh, N. Ensansefat, S. A. K. Jamali, A. Jamali, R. Kouhikamali, Fouling detection inside the tubes of crude oil preheat furnace using optimized support vector machines, Modares Mechanical Engineering, Vol. 15, No.10, pp. 49-55, 2016. (in Persian (فارسى)
- [15] R. Rivas-Perez, V. Feliu-Batlle, F. Castillo-Garcia, I. Benitez-Gonzalez, Temperature control of a crude oil preheating furnace using a modified Smith predictor improved with a disturbance rejection term, in World Congress 5760-5765
- [16] U. R. Chaudhuri, Fundamentals of petroleum and petrochemical engineering: Chemical Rubber Company Press, 2010.
- [17] D. E. Seborg, D. A. Mellichamp, T. F. Edgar, F. J. Doyle III, Process dynamics and control, pp. 338-404, John Wiley & Sons, 2010.
- [18] G. Liu, S. Daley, Optimal-tuning PID control for industrial systems, Control Engineering Practice, Vol. 9, No. 11, pp. 1185-1194, 2001.
- Equivelence, Fig. 1. P. Rey, Design of optimal disturbance rejection PID
controllers using genetic algorithms, *Evolutionary Computation*, *IEEE*
Transactions on, Vol. 5, No. 1, pp. 78-82, 2001.
- [20] A. Abilov, Z. Zeybek, O. Tuzunalp, Z. Telatar, Fuzzy temperature control of industrial refineries furnaces through combined feedforward/feedback multivariable cascade systems, Chemical Engineering and Processing: Process Intensification, Vol. 41, No. 1, pp. 87-98, 2002.
- [21] D. Li, F. Gao, Y. Xue, C. Lu, Optimization of decentralized PI/PID controllers based on genetic algorithm, Asian Journal of Control, Vol. 9, No. 3. pp. 306-316, 2007.
- [22] T. Ota, S. Omatu, Tuning of the PID control gains by GA, Proceedings of The IEEE Conference, pp. 272-274, 1996.
- [23] H. Zhang, Y. Cai, Y. Chen, Parameter optimization of PID controllers based on genetic algorithm, in Proceeding of The E-Health Networking Digital Ecosystems and Technologies (EDT) conference, pp. 47-49, 2010
- [24] X. Wang, D.-Z. Zheng, Difference control of parallel streams temperatures, *Lournal of process control,* Vol. 15, No. 5, pp. 531-536, 2005.
T. Adili, "Temperature control, Svol. 15, No. 5, pp. 531-536, 2005.
- $[25]$ T. Adili. management in process fired heaters (Thesis or Dessertation style)", Department of Mechanical Engineering, University of Guilan, Februrary 2016

Archive,

[1] F. Wildy, Fired heater optimization, AMETEK Process Instruments., 2000.

8- مراجع

- [2] A. Fuchs, D. R. Lewin, S. J. Wajc, Modelling, simulation and control of a crude oil preheating furnace, Chemical Engineering Science, Vol. 48, No. 4, pp. 661-679, 2//, 1993.
- [3] J. Varghese, S. Bandyopadhyay, Fired heater integration into total site and multiple fired heater targeting, in Proceeding of The Heat Powered Cycles Conference, pp. 111-118, 2012.
[4] W. Wang, H.-X. Li, J. Zhang, A hybrid approach for supervisory control of
- furnace temperature, Control Engineering Practice, Vol. 11, No. 11, pp. 1325-1334. 2003.
- [5] X. Wang, D.-Z. Zheng, Load balancing control of furnace with multiple parallel passes, *Control engineering practice*, Vol. 15, No. 5, pp. 521-531, $2007.$
- [6] J. P. Miller, R. S. Stier, Detecting loss of flame in oil refinery fired heaters using advanced pressure diagnostics, in 2013 Spring Meeting & 9th Global Congress on Process Safety, San Antonio, USA, 2013.
- [7] B. Maghbooli, A. Bakhtiari, H. Najafi, Correcting improper performance of direct fired heaters, *Chemical Engineering*, Vol. 120, No. 5, pp. 39-46, 2013.
[8] H. Noureldin, F. Ruveta, Using expert system and object technology for
- abnormal condition management, in BIAS 2002 International Conference Milano. Milan, Italia, 2002, pp. 1-16.
- [9] R. F. Garcia, Improving heat exchanger supervision using neural networks and rule based techniques, Expert Systems with Applications, Vol. 39, No. 3, pp. 3012-3021, 2012.
- [10] S.-H. Liao, Expert system methodologies and applications-a decade review from 1995 to 2004, Expert systems with applications, Vol. 28, No. 1, pp. 93-103, 2005.
- [11] J. M. Molina, P. Isasi, A. Berlanga, A. Sanchis, Hydroelectric power plant management relying on neural networks and expert system integration, Engineering Applications of Artificial Intelligence, Vol. 13, No. 3, pp. 357-369 2000
- [12] A. Chaibakhsh, N. Ensansefat, A. Jamali, R. Kouhikamali, H. Najafi, Crude oil direct fired furnace model, Applied Thermal Engineering, Vol. 83, No. 0, pp. 57-70. 5/25/. 2015.
- [13] J. Stevenson, J. Grafton, Radiation heat transfer analysis for space vehicles.